

НОВАТОРСТВО ЗІ ІТ - АНАЛІЗ БЕЗПЕКИ ІТ-СЕКТОРА
І ЕГО РОЛІ ВІДНОСНО БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
ОКРЕМІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ ІТ-СЕКТОРА

Розглянуто підходи до стратегії інноваційної діяльності як одного з найважливіших аспектів конкурентоспроможності і безпеки підприємства на галузевому та міжрегіональному рівнях.

In the article approaches to a strategy of innovation as one of the most important aspects of competitiveness and enterprise security at branch and regional level are discussed.

Внаслідок руйнівного впливу кризових явищ в Україні значної ролі набуває стимулювання розвитку підприємництва у регіонах, завдяки чому стає можливим досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку і регіонів, і країни загалом.

Сучасні виклики, що постають перед регіонами України, зумовлюють необхідність пошуку нових інноваційних підходів до формування нової регіональної стратегії інноваційної безпеки та модернізації системи управління регіональним розвитком. В Україні інноваційна діяльність підприємництва досі залишається на низькому рівні.

Такий стан справ змушує заново оцінити рівень і вплив загроз життєво важливим інтересам нової організаційно-технологічної структури виробництва і забезпечити конкурентоспроможність продукції на ринках збуту України, визначитися щодо стратегічних пріоритетів інноваційної безпеки підприємства та напрямів удосконалення механізмів їхньої реалізації.

Потреба в безпеці властива будь-якій системі, у нашому розумінні інноваційна безпека має бути балансом, що відображає захищеність суб'єктів економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи підприємством, домогосподарством, що планується досягнути при запровадженні інноваційного проекту, та загроз і небезпеки, пов'язаних з науково технічними розробками, станом технологій і технологічним рівнем, на якому знаходиться підприємство, та його готовністю до втілення таких розробок і технологій, що й зумовило актуальність нашого дослідження.

Мета статті – розроблення інноваційної стратегії діяльності підприємства та її безпеки.

Найбільш вагомий внесок у розвиток науки про інноваційну діяльність зробили учені і практики, серед яких: І. А. Бланк, А. Г. Загородній, В. І. Ярочкин, В. К. Сенчагов, Б. В. Губін, А. С. Соснін. Проблеми оцінювання ефективності, конкурентоспроможності та стратегії інноваційної діяльності досліджували відомі вчені-економісти: П. І. Гайдуцький, В. М. Геєць, Б. М. Андрушків, М. В. Зубець, А. А. Пересада, І. І. Лукінов, П. Т. Саблук, О. Є. Кузьмін, Д. С. Львова, Б. Є. Патон, Б. Санто, Б. Твісс, Л. І. Федуллова та ін.

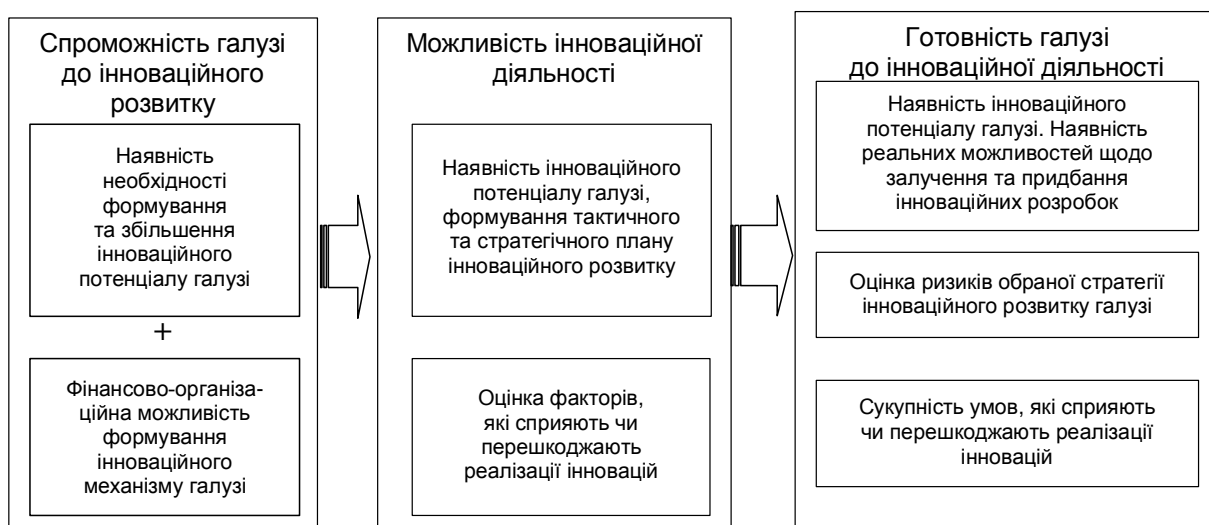
У їхніх працях приділяється багато уваги обґрунтуванню теоретичних аспектів здійснення інновацій, їх впровадження у практику життєдіяльності, оцінюванню ефективності інноваційної діяльності та її стратегії.

Разом із тим, незважаючи на велику кількість досліджень та публікацій, питання інноваційної безпеки як складової економічної безпеки сучасного інноваційного розвитку підприємств та регіонів загалом не мають достатнього глибокого дослідження та висвітлення і є перспективним й актуальним напрямом для подальшої науково-дослідної діяльності.

Сучасні умови функціонування підприємств зумовлюють необхідність оновлення технологій, підвищення продуктивності виробництва та якості конкурентоспроможної продукції і продуктів її переробки, впровадження нових методів управління виробництвом, формування інфраструктури, що відповідає обраному стратегічному напрямку інноваційної діяльності у регіонах і країні загалом. При цьому можливості підприємств у реалізації інновацій істотно різняться.

Спроможність підприємств до ведення інноваційної діяльності визначається тим, чи повинні підприємство, об'єднання підприємств взагалі продукувати власні інновації. Свідома відмова від інновацій для деяких підприємств і галузі може бути стратегічним рішенням, тому спроможність галузевого виробництва до інноваційного розвитку починається, на наш погляд, з обґрунтування дійсної необхідності такого напряму розвитку. Якщо галузеве виробництво формує стратегію своєї діяльності на основі інноваційних механізмів, то наступним етапом функціонування буде формування стратегічних цілей інноваційної діяльності. Якщо аналіз ринку та конкурентів підтвердить необхідність інноваційного розвитку, галузеве виробництво може визначити стратегічні напрями своєї інноваційної діяльності.

Ступінь орієнтованості галузевого виробництва щодо інноваційного розвитку можна визначити шляхом аналізу його спроможності, можливості й готовності до інноваційної діяльності. Сутність і взаємозв'язок між цими характеристиками, що показують перспективи інноваційного розвитку виробництва, можна представити так (рис. 1).

Рис. 1. Характеристики, що визначають перспективи галузевого виробництва щодо інноваційного розвитку

Спроможність галузевого виробництва до інноваційного розвитку визначається інноваційним потенціалом, його можливостями впроваджувати, залучати і реалізовувати інновації у межах обраного стратегічного напрямку розвитку. Тому необхідними є розроблення, формування й узагальнення основних умов щодо диференційованого визначення спроможності та готовності підприємств і галузевих складових виробництва до інноваційного розвитку на основі порівняння інноваційного потенціалу з визначеним набором характеристик на основі проведеної оцінки негативних факторів.

Зазначимо, що виробничий потенціал галузі великою мірою пов'язаний з інноваційним. Елементами інноваційного потенціалу галузевого виробництва є його матеріально-технічні, технологічні, фінансові, організаційні, інтелектуальні, підприємницькі та кадрові можливості (до яких належать і соціально-психологічні фактори), наявність яких дає змогу підприємствам галузі займатися інноваційною діяльністю.

У сучасних умовах господарювання важливою складовою інноваційного потенціалу галузевого виробництва є його ресурсне забезпечення, а головне – фінансове. Наявність власних фінансових ресурсів і можливість залучити кошти для реалізації інноваційної політики є визначальним фактором при виборі стратегії інноваційного розвитку галузевого виробництва. Водночас необхідно враховувати не тільки можливість здійснення ризикованих капіталовкладень в інноваційну діяльність, а й ліквідні можливості швидкої мобілізації для реалізації інноваційних програм. Зазначимо, що практично усі галузі виробництва постійно відчувають нестачу як залучених, так і власних джерел фінансування для впровадження інноваційних продуктів, розробок і проектів.

Потрібно також враховувати той факт, що виробнича діяльність підприємств дуже тісно пов'язана із природно-екологічними ризиками, що негативно впливає на процеси інноваційного розвитку. Виробничо-природні особливості виробництва ускладнюють інноваційну діяльність, оскільки вносять у неї елементи невизначеності та ризику, властиві інноваціям.

Реалізація стратегії, що пов'язана із самостійною реалізацією інновацій, вимагає мобілізації всіх ресурсів для досягнення поставленої стратегічної цілі. Тому галузеве виробництво повинно мати визначений запас ліквідних коштів, які можна було б використати на інноваційний розвиток без шкоди для поточної виробничої діяльності. Однак для більшості підприємств реалізація такої стратегії можлива лише за наявності інноваційних ресурсів або дієвої державної підтримки.

Суттєво впливати на спроможність галузевого виробництва запроваджувати інновації можуть такі складові, як спеціальні фонди, які вільно розподіляються і створені для розроблення та впровадження інновацій, позитивний досвід впровадження інновацій у минулому, наявність налагоджених інтеграційних зв'язків із галузевими науково-дослідними установами.

Після визначення реально можливого та дієвого напрямку інноваційного розвитку галузевого виробництва необхідно проаналізувати, наскільки можливості інноваційного потенціалу підприємств і галузі відповідають обраному стратегічному напрямку. Це дасть змогу оцінити їхню спроможність до інноваційного розвитку, а також особливості сприйнятливості щодо інновацій.

Аналіз спроможності до інноваційного розвитку передбачає порівняння наявного інноваційного потенціалу з оптимальним набором характеристик сприйнятливості до інновацій. Основним завданням на цьому етапі є визначення й оцінка факторів, що негативно впливають на механізми інноваційного розвитку галузевого виробництва, а також мінімізація їхнього впливу та нейтралізація.

Галузеві складові виробництва, що сприйнятливі до інновацій, характеризуються такими чинниками: наявність умов для проведення самостійних фундаментальних і прикладних наукових досліджень; наявність інтеграційних зв'язків із науковими організаціями – розробниками інноваційних продуктів; можливість впровадження у виробництво та налагодження масового випуску продукції на новітній інноваційній основі; організаційне, кадрове і фінансове забезпечення інноваційної діяльності; достатні збутові можливості для просування нового продукту на ринок і подальше закріплення на ньому; доступ до науково-технічної інформації та можливості її використання в інноваційному процесі [7, 8, 9].

Наявність вищенаведених характеристик буде необхідна різною мірою, залежно від цілей інноваційної діяльності галузевого виробництва та його місця в інноваційному процесі.

Характеристика та оцінка умов, що визначають спроможність галузі до реалізації визначеної інноваційної стратегії, наведена в табл. 1. Можливість здійснювати інноваційну діяльність визначається потенційною спроможністю галузевого виробництва (інноваційним потенціалом) і сукупністю умов (зовнішніх і внутрішніх факторів), що сприяють або перешкоджають реалізації інновацій.

Таблиця 1

Характеристика умов, що визначають спроможність галузевого виробництва до інноваційного розвитку залежно від обраного стратегічного напрямку

Напрямок аналізу стратегічного вибору галузевого виробництва	Стратегічний напрямок інноваційної діяльності галузевого виробництва			
	Самостійне виробництво інновацій	Інтеграція з науковими організаціями	Відставання з мінімальними витратами	Заповнення прогалин
Прикладні дослідження та розробки	Чіткий аналіз і володіння станом справ у техніці, технологіях на ринку	Гнучке оперативне та якісне виконання НДДКР	Спроможність розробляти нові технології й оптимально управляти виробництвом	Оцінка можливостей, орієнтація на споживача
Виробництво	Виробництво продукції з гнучкою його перебудовою	Виробництво з оперативним впровадження інноваційного продукту	Високопродуктивне великосерійне виробництво	Гнучке виробництво для коротко- та середньотермінового випуску, що змінюється
Фінансове забезпечення	Необхідність великих ризикованих капіталовкладень	Швидка мобілізація середніх або великих капіталовкладень	Наявність значних матеріально-фінансових ресурсів	Наявність значних матеріально-фінансових ресурсів
Організаційне забезпечення	Гнучка структура, що перебудовується	Поєднання гнучкої структури з економічно ефективною	Організаційна структура механічного типу	Гнучка структура органічного типу
Початок надходження нововведення на ринок	Вихід з новим продуктом або якісно новим товаром	Вихід на ринок на стадії раннього зростання	Вихід на ринок на стадії пізнього зростання та ранньої зрілості	Вихід на ринок на стадії зростання

Джерело: розроблено автором.

Проведений вище аналіз сукупності факторів дає змогу оцінити наявність умов, що визначають можливості галузевого виробництва для інноваційної діяльності. Оцінку зовнішніх чинників, що визначають можливості галузевого виробництва в реалізації інновацій, наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Оцінка можливостей щодо реалізації інновацій

Фактори	Оцінка можливостей				
	Низькі	2	3	4	Високі
1. Економічні фактори	Низькі				
1.1. Темпи інфляції	1	2	3	4	5
1.2. Податкові ставки	Низькі				
	1	2	3	4	5
1.3. Процентні ставки банків	Низькі				
	1	2	3	4	5
1.4. Стабільність національної валюти	Нестабільна				
	1	2	3	4	5
2. Ресурсні фактори	Недоступні				
2.1. Доступ до джерел фінансування	1	2	3	4	5
2.2. Ціни на ресурси	Низькі				
	1	2	3	4	5
2.3. Розвиненість ринкової інфраструктури	Слабка				
	1	2	3	4	5
2.4. Доступ до інформації та можливості її використання	Відсутній				
	1	2	3	4	5
3. Фактори державного регулювання	Слабкий				
3.1. Правовий захист інновацій	1	2	3	4	5
3.2. Державні інвестиції в інновації	Незначні				
	1	2	3	4	5
3.3. Стабільність політичних обставин	Стабільні				
	1	2	3	4	5
3.4. Податкове законодавство	Досконале				
	1	2	3	4	5
3.5. Відповідність нововведення пріоритетам держави та регіону в галузі інновацій	Не відповідає				
	1	2	3	4	5
4. Соціальні фактори	Недостатня				
4.1. Наявність кваліфікованих кадрів	1	2	3	4	5
4.2. Рівень доходів працівників підприємства	Низький				
	1	2	3	4	5
4.3. Відповідність ціни нововведення рівню платоспроможного попиту споживачів	Не відповідає				
	1	2	3	4	5
5. Ринкові фактори	Незначний				
5.1. Розмір ринку	1	2	3	4	5
5.2. Наявність і можливості конкурентоспроможності галузі у регіоні й державі	Незначні				
	1	2	3	4	5
5.3. Відповідність ринкового попиту та можливості його створення	Не відповідає				
	1	2	3	4	5
5.4. Стійкість попиту до сезонних факторів	Нестійкий				
	1	2	3	4	5
5.5. Тривалість життєвого циклу нововведення	Незначна				
	1	2	3	4	5
6. Міжнародні фактори	Відсутній				
6.1. Доступ до іноземних інновацій	1	2	3	4	5
6.2. Можливість імпорту інновацій	Відсутня				
	1	2	3	4	5

Джерело: узагальнено автором.

Загальна сума балів, одержана в результаті оцінки, буде свідчити про можливість реалізації інновації в певних економічних, політичних і соціальних умовах. Чим вища оцінка, тим вагоміші можливості галузевого виробництва для ведення інноваційної діяльності.

Готовність галузевого виробництва до інноваційного розвитку визначається багатьма факторами: обраним стратегічним напрямом інноваційної діяльності, наявністю ресурсного й організаційного забезпечення, технічного і технологічного потенціалу, можливостями поширення нововведень. Значною мірою вона також визначається його сприйнятливістю до інновацій.

Отже, удосконалена й запропонована послідовність аналізу спроможності та готовності галузевого виробництва до реалізації інноваційної політики і стратегії, реалізується у три етапи: аналіз спроможності галузевого виробництва до інноваційного розвитку; оцінювання можливостей інноваційного розвитку галузі; аналіз готовності галузевого виробництва до реалізації того чи іншого стратегічного напрямку інноваційної діяльності.

Реалізація цих етапів дасть змогу визначити потенційні можливості галузевого виробництва в реалізації інновацій з урахуванням дії факторів, що сприяють (перешкоджають) інноваційній діяльності, а також її мотиваційних та організаційних змінних.

Стратегічне управління інноваціями вирішує питання планування та ефективної реалізації інноваційних проектів, потенційно розрахованих на розвиток підприємства, підвищення рівнів прибутковості та рентабельності.

Інноваційна стратегія повинна ефективно доповнювати виробничу, кадрову, фінансову, інвестиційну та збутову стратегії підприємства. Окремо слід зосередитися на інноваційно-інвестиційній складовій системи стратегічного менеджменту аграрного підприємства, тому що саме інноваційна діяльність є запорукою виживання й успішного функціонування аграрного галузевого виробництва, значна частина виробничих інвестицій, орієнтованих на розвиток галузевого виробництва, може бути спрямована на фінансування інновацій. З огляду на це інвестиційна підтримка інноваційної діяльності та формування інноваційно-інвестиційної стратегії галузевого виробництва є доволі актуальними завданнями сучасного етапу розвитку суспільства.

Зазначимо, що формування інноваційної стратегії значною мірою залежить від реальних можливостей її фінансування, доступу до джерел ресурсів, оптимального розподілу ресурсів між поточною виробничою й інноваційною діяльністю.

Ефективній реалізації інноваційних стратегій розвитку агропромислового виробництва вже тривалий час заважає гостра проблема обмеженості ресурсів. Тому керівництву та провідним фахівцям необхідно вирішити чи віддати перевагу вже налагодженій виробничій діяльності, чи активно займатися розробленням і впровадженням інновацій. Вважаємо, що досягнення довгострокових конкурентних переваг неможливе без інноваційного механізму, і інноваційну діяльність потрібно розглядати як постійний і безперервний процес.

З огляду на надзвичайну важливість інвестиційної складової інноваційного процесу можна зробити висновок про доцільність формування інноваційно-інвестиційної стратегії, яка забезпечує узгодження цілей інноваційної й інвестиційної діяльності галузевого виробництва і покликана перебороти конфлікти між ними.

Джерелами фінансування інноваційної діяльності підприємств можуть бути: кошти держави, нерозподілений прибуток підприємств, банківські кредити. Вибір шляхів найбільш ефективної реалізації стратегії тісно пов'язаний із формуванням напрямів її ресурсного забезпечення, оскільки від цього залежатиме подальша ефективність і доцільність реалізації стратегії.

Система ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної стратегії формується за кількома напрямками, один з яких – створення достатніх для реалізації стратегії інвестиційних ресурсів. Цей напрям пов'язаний з пошуком нових джерел фінансування, визначенням оптимального співвідношення зовнішніх і внутрішніх джерел, використанням нових фінансових інструментів, що дають змогу вирішувати ключові фінансові проблеми галузевого виробництва, а саме прибутковості, платоспроможності та стійкості.

У межах цього напрямку вирішують завдання щодо впровадження ефективних механізмів інвестування інноваційних проектів та вибору оптимального варіанта їхньої реалізації. При цьому інвестування інноваційного проекту може здійснюватися як за повним циклом (від наукових розробок до реалізації нової продукції), так і за окремими етапами (наукові дослідження, проектно-конструкторські розробки та ін.).

Отже, вибір форм і методів інвестиційної підтримки інноваційної діяльності виробництва є найважливішим напрямом його інноваційної стратегії. Це визначає доцільність розгляду інноваційної й інвестиційної діяльності галузевого виробництва в окремому інноваційно-інвестиційному просторі, тобто формування його інноваційно-інвестиційної стратегії. Її реалізація дасть змогу приймати погоджені інноваційні рішення в умовах лімітування зовнішніх і внутрішніх джерел інвестиційних ресурсів галузей виробництва.

Основними стратегічними пріоритетами України у міжрегіональній підтримці та безпеці інноваційного розвитку регіонів мають стати:

- посилення міжрегіональної співпраці між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування більш розвинутих регіонів у сфері підтримки інноваційного розвитку та стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури в недорозвинутих регіонах;

- модернізація існуючого потенціалу регіонів (приведення наявних виробничих потужностей країни у відповідність з міжнародними стандартами);

- побудова ефективної інфраструктури управління інноваційною діяльністю за рахунок створення регіонального кластера на базі регіональних науково-дослідних інститутів, що дасть змогу збільшити капіталізацію і підвищити конкурентоспроможність існуючої галузі в регіоні;

- розвиток сектору інтелектуальних бізнес-послуг (консалтинг, інжиніринг, проектний менеджмент) в існуючих галузях регіонів;

- створити при Президентові України колегію з розвитку інноваційної сфери в регіонах – постійно діючий координаційний орган, що має забезпечувати узгоджені дії центральними органами виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади у інноваційній діяльності України. Включити до складу колегії, крім керівників міністерств, відповідальних за роботу інноваційної діяльності, голів обласних державних адміністрацій регіонів України із залученням на місцевому рівні науковців з інноватики (які б досліджували питання методології й організації інноваційної діяльності та закономірності процесів розвитку, формування новацій, нововведень, механізмів управління змінами, подолання опору нововведенням, адаптації до них людини, використання та поширення інноваційних потоків, інноваційної діяльності, їх вплив на сферу конкуренції, на розвиток суспільства загалом);

- внести відповідні зміни до системи законодавства щодо інноваційної діяльності, якими передбачити пільговий режим оподаткування для підприємств, які розробляють і впроваджують інноваційні технології;

- створення умов для розвитку в Україні системи освіти з інноватики та її подальшої інтеграції у світову систему підготовки фахівців у інноваційній сфері (внесення змін до національної системи підготовки і дипломування фахівців з інноваційної діяльності);

- створення фінансових умов для безпеки прав власності на винаходи;

- стимулювання вітчизняного виробництва до інноваційного розвитку (впровадження механізму надання державних гарантій під кредити комерційних банків, котрі надаються вітчизняним підприємствам для впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах);

- затвердити міжрегіональну стратегію розвитку інновацій у взаємопов'язаних та взаємозалежних промислових підприємств регіонів України.

Серед вищеперерахованих пропозицій, що сприяють активізації інновацій у регіональному розвитку, значну роль відіграє використання потенціалу та переваг міжрегіонального співробітництва, що сприяє розвитку внутрішнього ринку, посилює економічну та соціальну єдність країни. Інноваційний складник міжрегіонального співробітництва має бути зорієнтований на синергетичний ефект: досягнення стабільного збалансованого соціально-економічного розвитку на загальнонаціональному рівні завдяки підвищенню конкурентоспроможності регіонів. За рахунок реалізації спільних (міжрегіональних) проектів у сфері виробництва, послуг, інфраструктурного забезпечення, за рахунок чого поліпшиться соціально-економічна ситуація в регіонах, зокрема посилиться економічна взаємодія проблемних (старопромислових, сільських, віддалених) територій з регіонами-лідерами; вирівнюються диспропорції регіонального розвитку, створюються можливості для оволодіння новими, раніше не задіяними ресурсами розвитку. Це дасть змогу Україні розширити міжнародне й міжрегіональне співробітництво на рівні транскордонної, транснаціональної та міжрегіональної кооперації з країнами-сусідами.

Література

1. Закон України «Про основи Національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – 351 с.
2. Концепція економічної безпеки України / Ін-т екон. прогнозув. ; кер. проекту В. М. Геєць. – К. : Логос, 1999. – 56 с.
3. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
4. Гапоненко В. Ф. Экономическая безопасность предприятия. Подходы и принципы / В. Ф. Гапоненко, А. А. Безпалько, А. С. Власков. – М. : Ось-89, 2006. – 208 с.
5. Гладченко Т. М. Економічна безпека підприємницької діяльності / Т. М. Гладченко // Збірник наукових праць «Актуальні проблеми міжнародних відносин». Вип. 26. – К. : ВПЦ «Київський університет», Ін-т міжнар. відносин, 2001. – С. 357.
6. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предпринимательства : учеб. пособ. / А. С. Соснин, П. Я. Пригунов. – К. : Изд-во Епрор. ун-та, 2002. – 504 с.
7. Пересада А. А. Інвестиційний аналіз / А. А. Пересада, С. В. Онікієнко, Ю. М. Коваленко. – К. : КНЕУ, 2003. – 134 с.
8. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. – К. : Лібра, 2002. – 472 с.
9. Язлюк Б. Стратегічне управління інвестиційно-інноваційним бізнес-портфелем підприємства у сфері малого підприємництва / Борис Язлюк // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 2 (31) 2011. – С. 56–63.
10. Язлюк Б. Основні управлінські технології при формуванні та реалізації інвестиційно-інноваційного бізнес-портфеля в умовах невизначеності майбутньої економічної ситуації / Борис Язлюк // Фінансова система України : зб. наук. праць Остроз. Акад. [Серія : економіка]. – 2012. – Вип. 19. – С. 238–245.